2, s. 786-787). İlk üç bölümü P. B. Wachla tarafından İngilizce'ye (Bombay 1909), birçok parçası J. von Hammer-Purgstall tarafından *Geschichte der schönen Redekünste Persiens, mit einer Blüthenlese aus zweihundert persischen Dichtern* (Viyana 1818) adlı eseri içinde Almanca'ya, ayrıca muhtelif şairlerle iligili parçaları da başta Latince olmak üzere Rusça, Fransızca ve yine Almanca'ya çevrilmiştir (bk. Storey, I/2, s. 787-788). *Tezkiretü'ş-şu'arâ'* özetlenmiş olarak Hoca Süleyman Fehîm Efendi tarafından 1223'te (1808) *Sefînetü'ş-şuarâ* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 1259). Eseri daha sonra Necati Lugal de Türkçe'ye tercüme etmiştir (*Tezkire-i Devletşah*, Ankara 1963; *Devletşah Tezkiresi*, İstanbul 1977).

BİBLİYOGRAFYA :

Devletşah Tezkiresi (trc. Necati Lugal), İstanbul 1977, Browne'un önsözü, I, 7-15; Ali Şîr Nevâî, *Letâyifnâme* (trc. Fahrî-yi Herâtî, nşr. Ali Asgar Hikmet), Tahran 1323 hş., s. 108 vd.; *Keşfü'z-zunûn*, I, 387-388; Browne, *LHP*, III, 436-437; a.mlf., "The Sources of Dawlatshah", *JRAS* (1899), s. 37-45; Storey, *Persian Literature*, I/2, s. 784-789; Ahmed Gulçîn-i Meânî, *Târîḫ-i Tezkirehâ-yi Fârsî*, Tahran 1348, I, 264-266; Bahâr, *Sebkşinâsî yâ Târîḫ-i Teṭavvur-i Neşr-i Fârsî*, Tahran 1350, III, 185-191; Hânbâbâ, *Fihrist*, I, 1246; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 531-534; M. Fuad Köprülü, "Devletşah", *İA*, III, 560-562; Felix Tauer, "Doulatshah", *DOL*, III, 45; Cl. Huart – H. Massé, "Dawlat-shāh", *EI²* (İng.), II, 179.

AYLA DEMİROĞLU

DEVR

(bk. DEVİR).

DEVR-i HİNDÎ

(دور هندی)

Türk mûsikisi usullerinden.

"Hintliler'e ait devir, ölçü" anlamına gelen bu tabir, Türk mûsikisinde yedi zamanlı ve beş vuruşlu bir küçük usulün adıdır. Bir semâiye bir sofyanın eklenmesinden meydana gelmiş olup 7/8'lik birinci ve 7/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan ikinci mertebeye "ağır devr-i hindî" veya "sengin devr-i hindî" adı verilmiştir. Bu mertebelerin şematik gösterilişi şöyledir:

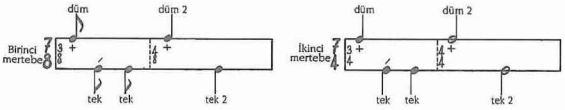

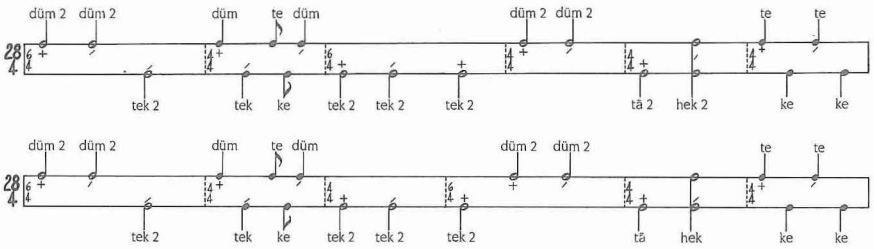

Devr-i kebîr usulünün şematik gösterilişi

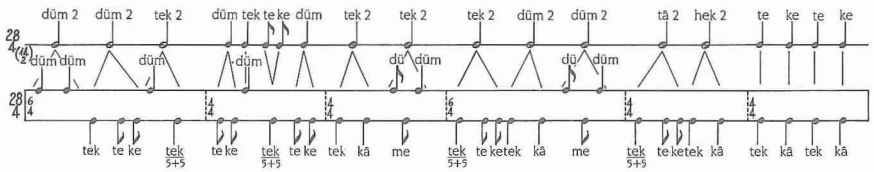

Devr-i kebîr usulünün kudümle velveleli vuruluşu

Daha çok şarkılarda kullanılan bu usule ayrıca ilâhiler, türküler, az sayıda saz semâisinin dördüncü hâneleri, köçekçeler, mandıra denilen oyun havaları ve diğer bazı özel saz eserleri ölçülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 27-29; Arel, *Türk Musikisi*, s. 93-94; Özkan, *TMNU*, s. 583-584; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 105-106; Sadeddin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 345 (1978), s. 11.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

DEVR-i KEBÎR

(دور کبیر)

Türk mûsikisi usullerinden.

"Büyük devir / usul" anlamına gelen bu tabir 28 zamanlı bir büyük usulün adıdır. Bir yürük semâi, iki sofyan ve yine bir yürük semâi, iki sofyanın bir araya gelmesinden meydana gelmiş olup (6 + 4 + 4 + 6 + 4 + 4 = 28) 28/8'lik birinci ve 28/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan yaygın şekilde kullanılan ikinci mertebeye karşılık bilhassa Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmlarının ölçüldüğü birinci mertebeye bunun dışında çok az rastlanır.

XV. yüzyıldan bu yana pek çok eserin ölçüldüğü devr-i kebîr usulünün ikinci mertebesi, zaman içinde ilk şeklindeki bazı vuruşlarının velvelelendirilmesi (küçük vuruş parçalarına ayrılması) suretiyle velvelelendirilmiş şekli icra edilmektedir. Bu değişiklik sebebiyle usulün yapısı 6 + 4 + 4 + 6 + 4 + 4 yerine 6 + 4 + 6 + 4 + 4 + 4 tarzına dönüşmüş kabul edilebilir. Usul mertebelerinin şematik olarak gösterildiği aşağıdaki şekilde usulün eski yapısı çizimin altında belirtilmiştir.

Âhenkli ritmik bir yapıya sahip olan bu usul, özellikle peşrevler başta olmak üzere kâr, beste, Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmları, tevşîh ve bazı ilâhilerde kullanılmıştır. Ancak usulün bestelerde kullanılışı ayrı özellik gösterir. Devr-i kebîr usulüyle daha çok "ikinci beste"ler ölçülmüştür. Bunlarda bir mısra iki usulden meydana gelir; mısraı takip eden terennüm kısmı da bir veya iki usulden teşekkül eder. İki usulden oluşan terennümlerin birinci usulünde îkâî (ritmik/usulî) terennüm, ikincisinde mısraın sonundan alınmış bir bölüm yer alır. Terennümün bir usul tuttuğu bestelerde ise sadece lafzî terennüm bulunur. Buna göre devr-i kebîr usulüyle ölçülmüş bestelerde her hâne bir usullü terennümlerde üç usul, iki usullü terennümlerde de dört usulden meydana gelir.

Muzaaf Devr-i Kebîr. Eski nazariyat kitaplarında devr-i kebîr usulü 14 zamanlı olarak gösterilmiş ve 14/2 ile 14/4'lük iki mertebesinin olduğu belirtilmiştir. Bunlardan 14/2'lik mertebenin günümüzdeki 28/4'lüğe, 14/4'lük mertebenin de 28/8'lik mertebeye karşılık olduğu görülmektedir.

Mevlevî mukabelesinin başında âyîn-i şerif okunmaya başlanmadan önce, "devr-i veledî" adı verilen ve semâzenlerin Mevlevîhâne'yi üç defa dolaşmala-